

Department :- Ayurved Samhita & Siddhant

Topic: Aptodesh Pramanam

आप्तोपदेश प्रमाण

Aptopadesha Pariksha/Pramana

2.1.Lakshana of Aptopadesha, Lakshana ofApta.

2.2.Lakshana of Shabda, and its types.

**2.3.Shabdavritti-Abhidha, Lakshana, Vyanjana and
Tatparyakhya.ShaktigrahaHetu.**

**2.4.Vaakya: Characteristics, Vaakyarthajnanahetu- Aakanksha, Yogyata,
Sannidhi.**

**2.5.Importance of Aptopadesha in maintaining Health, Prevention of
Diseases, Diagnostics, Therapeutics and Research.**

१. आप्तोप देशो नाम आप्त वचनं ।

२. रजस्तमोभ्यां निर्मुक्ताः तपो ज्ञान बलेन ये

येषां त्रिकाल ममलं ज्ञानं अव्याहतं सदा ।

आप्ताः शिष्टाः विबुद्धाः ते तेषां वाक्यमसंशयम्

सत्यं वक्ष्यन्ति ते कस्मादसत्यं नीरज स्तमाः ॥

-च०सू० ११

शब्द प्रमाण

आप्तवाक्यं शब्दं—आप्तस्तु यदार्थं वक्ता । वाक्यं पद समूहः । यथा
गामानयेति । शक्तं पदं । अस्मात् पदात् अयमर्थो बौद्धव्यः इति ईश्वर संकेतः शक्तिः ।

—त०सं०

TYPES OF SHABDHA

1. Laukika shabdha
2. Alaukika shabdha
3. Saadhaarana shabdha

According to charaka

1. Drustarthha
2. Adrustarthha
3. Satya
4. Anruta

According to nyaya

1. Drustarthha
2. Adrustarthha

SHABDA TYPES

शब्दो नाम वर्ण समाप्तायः स चतुर्विधः दृष्टार्थश्च, अदृष्टार्थश्च, सत्यस्व अनृत-
श्चेति । -च०वि० ८

1.Drustaartha

दृष्टार्थोनाम त्रिभिः हेतुभिः दोषाः प्रकुप्यन्ति षड्भिरूपक्रमैः प्रशाम्यन्ति । सति
श्रोत्रादि सद्भावे शब्दादिग्रहणमिति -च०वि० ८/३८

The meaning can be realized or observed or experienced directly

2. Adrustaatha

अदृष्टार्थाः पुनः अस्ति प्रेत्यभावः । अस्ति मोक्ष इति -च०वि० ८/३८

Meaning of sentence based on inference

3.Satya

सत्योनाम-यदार्थभूतः, सन्त्यायुर्वेदोप देशाः सन्ति सिद्ध्युपायाः साध्यानां
व्याधीनां, सन्त्यारंभ फालानीति-च०वि० ८/३८

Facts or factual statement

4.Anruta

सत्य विपर्ययानृतश्च -च०वि० ८/३८

False or unreal statement

SHABDARTHA BODHAK VRUTTIES

1.Abhidha

2.Lakshana

3.Vyanjaka

4.Taatparyaakhya

1.Abhidha

अभिधीयते यथा सा अभिधा

Which convey a direct meaning

1.Rudha

2.Yogika

3.yogarudha

2.Lakshana

शक्य संबंधो लक्षणा-त० सं०

Laksana or implication denotes the relation between a word & the meaning of that word

Lakshana related to the direct meaning of that word

1.Shuddha

2. Gauna:

1. Jahallakshana

2. Ajahallakshana

3. Jahadajahallakshana

3. Vyanjana Vrutti

Etymological senses

4. Taat paryaakya vrutti

One word may possess different meanings, selecting the meaning as per the context sequence

VAAKYAARTHA GYANA HETU

1 Aakanksha

2. Yogyatha

3. Sannidhi

SHAKTIGRAHA

शक्तिग्रहं व्याकरणं कोषाप्त वाक्यात् व्यवहारतश्च
वाक्यस्य शेषान् विवृतेर्वदन्ति सन्निध्यतः सिद्धपदस्य वृद्धाः

1.Vyakarana

2.Upamana

3.Kosa

4.Aptavakya

5.Vyavahara

6.Vakya sesa

7.Vivrti

8.Siddha pada sannidhya

MUST KNOW

- 1. Define Aptopadesha, Explain application of aptopadesha pramana**
- 2. Explain shabdha pramana**
- 3. Explain shabdha bheda**
- 4. Explain vaakyartha or shabdhartha bodhaka vrutties**
- 5. Explain Shakti-graha**